

Viure a l'Argentona del segle XVIII¹

ENRIC SUBIÑÀ

L'habitatge a Argentona durant el segle XVIII

El segle XVIII fou segle decisiu per al creixement de la vila d'Argentona, i des del punt de vista demogràfic es passà de les 144 cases del 1708 als 642 habitants del 1719 o els 1064 del 1787, o sigui, un increment del 65% en 70 anys. Evidentment aquest creixement de la població no es pot explicar tan sols per l'augment vegetatiu, sinó que és principalment per la immigració, bàsicament de menestrals i gent del camp que arribà a la vila procedent sobretot de l'interior, especialment del Vallès.

Aquest creixement demogràfic

anà acompanyat, com no podria ser d'altra manera, d'un creixement urbanístic a fi de donar habitatge a la nova població, amb l'obertura de cinc nous carrers al llarg del segle: Raval (Rosers), Sant Sebastià de Dalt, Sant Joan (Angel Guimerà), Torrent o Sarriera (Gran) i del Mestre (Anselm Clavé). Hi ha dues etapes importants de creixement urbanístic: entre el 1700 i el 1725 i, sobretot, a partir del 1759 fins a finals de segle.²

El nucli urbà

Pel que fa al nucli urbà podríem determinar que la majoria de l'habitatge era d'un cós, per bé que en poca mesura trobem els

habitatges de cós i mig, i en algun cas de més grans, fins a tres còssos. Acostumaven a tenir una entrada, normalment espaiosa i llarga, amb la cuina, el celler i algun estable a la planta baixa, i les cambres al pis. El mobiliari era senzill i funcional, i gairebé totes les cases tenien un celler, fet que s'explica en una població on la immensa majoria es dedicava a la pagesia.

En l'inventari d'una **casa amb eixida al carrer de la Font**,³ que era de Narcís Salomó pagès d'Argentona, pres el 1730 per la seva vídua Quitèria,⁴ en la planta baixa hi havia l'entrada amb una pastera,⁵ una cuina amb un escó,⁶ taula i diferents estris per cuinar, el celler amb dos cups,⁷ una premsa de cargol, quatre bótes i nou por-

Can Gili de Lladó, actualment can Riera.
Foto: Enric Subiñà

1. Aquesta comunicació fou presentada, ampliada, en la VII Trobada d'entitats de recerca local i comarcal del Maresme, celebrada el 26 d'octubre del 2013, al Masnou.

2. SUBIÑÀ I COLL, Enric, *Argentona, de la sagrera a la vila (1295-1900)*, Premi Burriac 2001, Argentona 2002.

3. Actual carrer Dolors Monserdà.

4. Arxiu de la Corona d'Aragó (=ACA), Fons Notarial de Mataró (FNM), Notari Josep Pintat, manual 654.

5. Atuell que servia per a pastar la farina a fi de fer el pa.

6. Banc llarg amb respalller ample, normalment disposar a prop de la llar de foc.

7. Recipient dins del qual es trepitja el raïm i on el most es transforma en vi.

tadores⁸ i tres cambres al pis.

En la casa de cós amb hort del carrer Sant Joan, que era del pagès Jaume Pujades, pres el 1752 per la seva filla Magdalena Pujades, muller del ferrer Jaume Pinart,⁹ la planta baixa tenia la cuina amb una pastera i diferents estris i una entrada/celler amb un cup de fusta de roure de 15 cargues,¹⁰ sis bótes de fusta de castanyer de 6 cargues, quatre bótes de fusta de castanyer de 4 cargues, tres bótes de fusta de castanyer de 3 cargues, sis portadors de fusta de pi i un banc de pi, on tot plegat suma una capacitat d'emmagatzematge en bóta de 7.500 litres, molt destacable per tractar-se d'una casa de cós. En l'eixida del pati tenien un burro de pèl gris «ja vell» i 10 quintars de palla.¹¹ En el pis hi havia dues cambres. En la principal, s'hi recompten: un llit de peu de gall, una màrfega,¹² una flassada de llana, coixins de palla, una caixa de fusta de noguer amb calaixos i una caixa de fusta d'alber.

En el nucli també hi havia alguna casa de pagès, com can Quintana, segurament de dos còssos, al carrer Lladó¹³ o el mas Batlle a tocar de l'església. **Can Quintana** era propietat dels cònjuges Pau Lladó, boter d'Argentona i Maria Casals i Quintana, i l'inventari fou pres el 1741 per la seva filla Maria Tapias Lladó Casals i Quintana,¹⁴ vídua de Miquel Tapias, treballador d'Argentona. La descripció és la següent: «casa amb son seller y ab

sa gleva de terra part vinya y part cultiva ab son pou de aygua al devant de dita casa y ab diferents arbres fruyters en dita gleva radicats, nomenada la casa den Quintana, situada en dita parròquia de Argentona, detras lo carrer anomenat de Lladó». Pel que fa a l'habitatge destacaríem, entre d'altres objectes, que en l'entrada hi havia una taula llarga de fusta d'alber, un banc de respall de fusta de pi, un tamboret d'espart, una imatge de Maria Santíssima de guix i una altra de cartró i un ferro plantat en la paret per tenir una llàntia. En la cuina una pastera de fusta d'alber amb un calaix, un escó de fusta de pi, uns clemàstecs¹⁵ i uns llumeners de ferro, 4 plates de ceràmica de pisa «pintada a la vellura». En el celler, molt modest per la casa, una premsa de fusta amb un cargol i banc de pedra, un cup de fusta i una bota de 3 cargues. En el pis destaca la Sala, amb una taula llarga i una caixa de fusta d'alber i quatre quadres de paper, i tres cambres, en una de les quals hi havia sis ruscs de suro, dues greixoneres de terra i una trona de fusta per criatura.

El **mas Batlle**, més conegut actualment com a can Calopa, un gran mas de cinc còssos, amb un espai tancat o clos amb una pallissa: «casa gran ab un barri, safreig, cort, galliner, seller ab jardí dins lo barri y pallissa anomenada la casa gran den Calopa». Era propietat de Mateu Gener i Calopa, i fou pres el 1720 pels tutors dels seus fills,¹⁶ ja que

dit Mateu havia mort el 1714 i la seva vídua Maria Àngela Rosselló morí el mateix 1720, deixant fills menors. El mas Batlle segurament era el més important d'Argentona, tan sols superat pels Cabanyes a la fi del segle XVIII, i Mateu Gener i Calopa feia més de comerciant que de pagès, destacant la seva participació en dues Companyies.¹⁷ Aquesta riquesa és palpable amb el que hi havia a la masia, on entre d'altres es troben joies d'or i plata per valor de 175 lliures de Barcelona, quadres, miralls, rellotges... A més a més, Gener també era propietari dels masos Gener, Moió i Camps d'Argentona.

La masia tenia entrada, estudi, pastador, menjador dels fadrins, celleret dels fadrins i la cuina, molt ben assortida: un escó i taula de fusta; clemàstecs, i pala de ferro; 3 greixoneres; 2 calderes, 2 olles, 1 calderó, 2 cassoles, 2 cassons, 2 xocolateres, 2 escorredores, una cassà i un escalfador, tot d'aram; 5 paelles, 1 graelles, 2 asts, 1 enllardadora, 4 olles, 1 mitja lluna, 1 giradora, 1 paleta de braser i 5 coberteres de ferro; 3 candelers, 1 llumenera, 1 bací de llautó; plats, plates, cànirs i gibrelles, tot de terra. Els dos còssos posteriors, perpendiculars a la façana, estaven ocupats per un gran celler, on entre d'altres coses hi havia tres cups grans i nou bótes de 35 cargues cada una¹⁸ amb 125 quarteres de vi.¹⁹ Al pis hi havia dues sales i set cambres, i en el segon pis unes golfes que

8. Atuell de fusta amb dues nanses laterals usat per a transportar el raïm.

9. ACA, FNM, Notari Josep Pintat, manual 654, (10 de febrer de 1752).

10. La carga a Argentona equivalia a 121,4 litres, igual que a Barcelona. TEIXIDÓ I PUIGDOMÈNECH, Francesc, *Pesos, mides i mesures al Principat de Catalunya i comtats de Rosselló i Cerdanya a finals del segle XVI*, volum I, Fundació Noguera, Barcelona 2008, p. 160.

11. El quintar a Argentona equivalia a 41,6 kgs. TEIXIDÓ I PUIGDOMÈNECH, Francesc, *Ibid.*, p. 160.

12. Sac gros ple de palla, espart, etc., que serveix de matalàs.

13. Can Quintana estava situat entre els actuals carrers de Sant Isidre i Josep Soler.

14. ACA, FNM, Notari Josep Pintat, manual 653, (4 d'octubre de 1741).

15. Cadena amb ganxos que va penjada al canó de la xemeneia de la llar, que serveix per penjar-hi les olles, els perols, etc., que s'han de posar a escalfar al foc.

16. ACA, FNM, Notari Salvador Mataró, manual 610, (28 d'octubre de 1720).

17. Companyia amb Joan Vinyals d'Argentona en què Calopa tenia 700 lliures de Barcelona i Companyia amb Francesc Reymir, pagès, Francesc Palau i Riera i Salvador Navarro de Mataró, Jaume Ballot i Francesc Cabanyes, pagesos d'Argentona, en què Calopa tenia 400 dobles d'or.

18. Això equival a una capacitat de més de 38.000 litres.

19. El quarter de vi equivalia a Argentona a 3,7937 litres. TEIXIDÓ I PUIGDOMÈNECH, Francesc, *Ibid.*, p. 160.

ocupaven els cinc còssos, on es guardaven 18 quarteres de blat, dues quarteres de forment, i una de cigrons. Les sales eren la Sala Llarga on hi havia un bufet, dos bancs d'espatllera, 23 cadires de cuir negre amb braços i 4 cadires espartades, entre d'altres coses, i la Sala Nova amb una taula de fusta llarga i 19 quadres. I entre les cambres destaquen la de la Concepció, amb un llit de pilars, una màrrega, i un mirall gran; la de Montserrat amb una camilla, tres matalassos, un mirall gran, una piqueta de vidre i un quadre de Nostra Senyora de Montserrat. Les altres cambres tenien noms com la de la de les reixes, la de l'aigua, la de pujar a la golfà, la dels fadrins o la del rellotge.

Les masies

Fora del nucli urbà trobem les grans masies, que tenen entre tres i cinc còssos. A la planta baixa sempre trobem l'entrada, la cuina,

el celler i sovint un estudi. Al pis una sala sobre l'entrada i diverses cambres. La majoria de les masies també tenien una segona planta amb funcions de graner o de golfes. Entre les característiques destacaríem que en dues d'elles s'esmenten trulls d'oli, un cultiu ara gairebé desaparegut i que el segle XVIII sembla força habitual. Els propietaris de les masies acostumaven a ser pagesos benestants, fet fàcilment observable veient els objectes que hi guardaven.

El **mas Gili**, del veïnat de Lladó, actualment conegut com a can Riera, propietat de Jaume Gili, Ciutadà Honrat de Barcelona domiciliat a Argentona, pres el 1707 a instància de la seva vídua Maria Gili.²⁰ El mas tenia 14 quarteres²¹ de camp, 35 jornals de cavadura²² de vinya i 5 quarteres de bosc. En la planta baixa l'entrada amb una taula de fusta llarga «*per menjar los fradrins*». El celler estava molt ben assortit, amb dos cups de 20 cargues cada

un, dues premses de dos cargols i una d'un amb els corresponents bancs de pedra, dues bótes de 30 cargues, dues de 5,5, una de 4, quatre de 3, una de 2 i dues d'una carga. En l'estable «*una burra de pèl sendrós ja closa de edat ab un pullí del mateix pèl que sols té un any*». Al pis, la sala i cinc cambres, en una d'elles «*vuyt quarteras²³ de blat ço una forment y las demés de mestall, dos gerras de terra per posar oli de carrega²⁴ y mitja quiscuna buydas, un mitg cortà de mesurar oli de terra y altre de fusta per mesurar blat i un quarter y mitg de can-salada*». Finalment, en una altra cambra hi havia roba del difunt, com «*un gambeto, xupa y calses, una capa de arbatge forrada, un sombrero, mitjas de estam y sabatas de Cordova negra i sis camisas de bri de cànem*».

Can Castells de la Pujada, propietat de Narcís Castells de la Pujada, pagès d'Argentona, pres el 1710 per Isidre Castells,²⁵ corder ciutadà de Mataró, fill i hereu

Can Batlle o Calopa.
Foto: Joan Cabanyes
(1932). Fons Masia
Catalana del CEC.
AHMA

20. ACA, FNM, Notari Salvador Mataró, manual 610, (16 d'agost de 1707).

21. La quartera en l'àrea de Barcelona equivalia a 2448,25m².

22. Els jornals d'home de cavadura era el que un home podia cavar en un dia, i en aquesta àrea estava al voltant dels 400m².

23. La quartera de gra a Argentona eren 49,121 litres. TEIXIDÓ I PUIGDOMÈNECH, Francesc, *Ibid.*, p. 160.

24. La carga d'oli equivalia a 124,5 litres. TEIXIDÓ I PUIGDOMÈNECH, Francesc, *Ibid.*, p. 160.

seu. La propietat ens la descriu com: «*tota aquella casa gran ab son trull de trullar olivas, hera enrajolada, dos establas per bestiar, corral, galliner, pallissa, porxu, establa per tosinos, safreig gran, cubellas de pedra ab sa bassa del mateix per desfer oli y ab son celler dita la casa den Castells de la Pujada de dita parròquia de Argentona*». L'heretat tenia vinya, amb 140 homes de cavadura, camp, 2 quarteres de regadiu i 60 quarteres de bosc, amb moltes oliveres, alzines i roures i altres arbres plantats. Les estances eren l'entrada, la cuina, el celler i el rebost. Al primer pis la sala i tres cambres i un graner al segon. D'aquesta masia cal destacar la seva activitat ramadera per tractar-se del litoral, on no acostumava a ser habitual. Així en els estables destaquen «*dos vachas, una pèl negre y altre roig, la una de vuyt o nou anys de edat, un matxo pèl negre de sis a vuyt anys de edat ab son bast, albarda, bridas y demés arreus ja usats, nou tossinos de greix de xexanta o setanta lliures de pes, coranta ovellas que son a guany ab uns vint y sinch anyells y dos cabras, vint caps de viram entre pollas y gallinas*» i en la pallissa «*vint y sinch quintars de palla*». Algunes curiositats de l'inventari poden ser un armari encastat en la paret amb pany i clau per «*tenir lo pa de la taula*», o una aigüera de pedra picada en l'entrada, o un important celler en consideració amb la gran extensió de la seva vinya: dos cups, un de 30 cargues i l'altre de 20, quatre premses, una de dos cargols amb banc de fusta i tres d'un cargol amb bancs de pedra, quinze portadores, vuit bótes de cadira, quatre de plenes de vi claret i quatre de buides de

15 cargues, quatre bótes de 5 cargues buides, una bóta de 2 cargues plena de vi i cinc bótes de mitja carga. En el graner guardava sis quarteres de forment, quatre quarteres de mestall, una quartera de fesols blancs i una quartera i mitja de cigrons. Finalment, per demostrar la riquesa de la majoria dels propietaris pagesos destacariem que en una cambra hi havia una capsa de fusta pintada que contenia «*una pessa gran de or y perlas ab una estampa al mig ab lo minyó Jesús i Maria y Joseph, unas arrecades grans de or y perlas, unas arrecades de or de tres pedras vermelles, tres anells de or ab pedras, un ab nou javins, altre ab una esmeralda y altre ab una pedra blanca, un reliquiari de plata ab un cordó de seda blava, vint y un botons de plata, dos parells de botons ab pedras blanchas i dos culleras de plata*».

Can Gual del Cros, actualment conegut també com a can Vives, propietat d'Anton Francesc Gual, Ciutadà Honrat de Barcelona,²⁵ domiciliat a Mataró, pres el 1712 a instància de la seva vídua Tomasa Gual i de Llança.²⁷ Es tractava d'una gran heretat amb 28 quarteres de camp, 16 homes de cavadura de vinya i 6 quarteres d'erma amb diferents arbres fruiters i altres, com són: àlbers, alzines, roures, oms, polls, oliveres, pins, nogueres, figueres, ametllers o tarongers. La masia tenia en la planta baixa l'entrada, la cuina, l'estudi i el celler. Al pis la sala i 7 cambres, i al segon pis les golfes. A fora, la cort dels animals, la cort dels bous i el porxo. Com hem anat veient en els altres casos, també tenia un gran celler on es trobaven tres cups de 25 cargues, cinc premses, quatre

d'un cargol, una amb banc de fusta i tres de pedra i una de dos cargols amb banc de fusta, vuit botes de cadira «*que ab totas ellas si embotarian cent vuytanta carregas de vi, totas buydas menos una que si troban una divuyt càrregas de vi claret*», tres botes de 5 cargues i una bota de 2 cargues «*per tenir lo vinagre buyda*».

El darrer cas és el de **can Bramona de Pins**, que mercès a tres inventaris del 1695, 1712 i 1752 permeten anar veient la seva evolució. El 1695 es pren inventari dels béns de Francesc Bramona pel seu fill i hereu Josep.²⁸ El mas es descrivia com «*tota aquella casa ab dos portals obrint, ço es lo un major gran devant dita casa lo altre petit tras de aquella ab son pati devant y lo corral al costat de dita casa construïts junt ab la gleva de terra en la qual dita casa construhida, part hortiva, part vinya plantada y part campa*». El 1712 es fa l'inventari de l'esmentat Josep Bramona, pres per la seva vídua Teresa Bramona.²⁹ En aquell moment, la descripció era «*totas aquellas casas grans en las quals dit deffunt mentres vivia habitava situades en lo veynat de Pins, parròquia de Sant Julià d'Argentona, ab sa cort per los bous, corral, safreig, trull y desfedors per lo oli y dos picas de pedra llargas per los tossinos*». Finalment, el de 1752 correspon a l'inventari de Joan Bramona, pres pels tutors dels seus fills.³⁰ La descripció inicial era «*gleva de la casa que té 51 quarteres, 4 de camp amb fexas y en los marges de ellas algunas alsinas y oliveras grossas, y en un tros com cosa de un cortà tot sembrat de oliveras també grossas y plançons borts, 4 quarteras de hort també amb feixas, 3,5 quarteras de vinya*

25. ACA, FNM, Notari Salvador Mataró, manual 610, (2 de gener de 1710).

26. Ciutadà Honrat de Barcelona era el títol nobiliari de menor rang que existia.

27. ACA, FNM, Notari Salvador Mataró, manual 610, (9 de maig de 1712).

28. ACA, FNM, Notari Josep Lluís Caramany, manual 513, fol.1, (19 de febrer de 1695).

29. ACA, FNM, Notari Salvador Mataró, manual 610, (28 de setembre de 1712).

30. ACA, FNM, Notari Joseph Simon, manual 756, (12 de novembre de 1752).

Can Bramona de Pins
als anys quaranta.
Fons família Oliveras

vella sens rasas y 40 quarteres erma esteposa part plantada de pins molt petits».

Les estances que apareixen en tots tres inventaris són l'estudi, la cuina i el celler en la planta baixa, i la sala, la cambra sobre la cuina, la cambra sobre l'estable i la cambra dels frares i, en el segon pis, les golfes o graner. Depenent dels inventaris, en el primer pis, podem trobar-hi entre cinc i set cambres. El celler també era gran, amb dos cups, una premsa de dos cargols i quatre d'un cargol amb bancs de pedra, catorze bótes i setze portadores. En l'inventari del 1752 esmenta sols «tres premsas molt dolentas y solament una serveyx». Finalment, apareix la producció d'aiguardent, molt important en l'economia pagesa dels segles XVII i XVIII al Maresme, per quant el 1695 tenien un alambí³¹ en el pastador i «un aposento del

aiguardent». El 1712 l'alambí el tenien a la cuina.

Pel que fa als objectes de valor només els trobem esmentats el 1695 i destaquen joies i pedres precioses, que ho guardaven dins d'una «*arquimensa*» situada en la cambra de sobre l'estudi: «*Tretze colleras y dos forquillas de plata, un reliquiari guarnit de plata, un sinto de plata ab son clauer y agulles de plata, dos pessas de or la una guarnida ab perlas y la altre de fil y grana guarnidas de pedras verdas, un parell de arrecades de fil y grana ab perlas de pes, una masseta de or ab tretza esmaralde y un anell de or ab son diamant*».

D'animals de tir o càrrega el 1695 tenien un rossí,³² un burro i dos bous; el 1712 un matxo i el 1752, un cavall i dues burres. També destacaríem que el trull esmentat el 1712 apareix fet malbé i sense ús aparent el 1752. En el graner, el 1695, tenien 60 quarteres de blat,³³ de les varie-

tats de forment i mestall.

En quant a les peces de terra el 1695 en trobem nou; el 1712, cinc i en l'inventari del 1752, vint. Malgrat el gran nombre del darrer inventari, catorze d'elles estan unides a la gleba i cedides a parts de fruits a parcers. Pensem que a causa de la prompta mort de Joan Bramona, amb infants petits i sense homes per tirar endavant la casa, el més probable és que els tutors dels fills fragmentessin aquesta gleba a fi d'obtenir més recursos econòmics. A banda de les peces de terra, el 1695, consta una «*casa ab son corral tras ella contiguo situada en dita parroquia de Argentona en lo carrer dit de Lladó, dins la qual se ha trobat un cofre gran dolent*».³⁴ El 1712 no ens l'esmenta però el 1752 ja diu que «*la casa del carrer Lladó fou venuda a carta de gràcia a Josep Comas i vull Magí Soler i Josepa Soler Calopa y Comas, filla de dit*».³⁵

31. Aparell de destil·lar, generalment de metall, que consisteix en una caldera amb una tapadora en forma de cúpula d'on arrenca un tub que condueix els productes de la destil·lació a un refrigerant.

32. Cavall de treball, especialment de mala mena, vell, dolent.

33. Equival a uns 3.000 litres de blat.

34. Aquesta casa està situada al carrer Lladó xamfrà amb el carrer Sant Ferran, i és una masia de tres cossos que ara està dividida en tres habitatges i antigament havia estat el mas Portal.

35. Una venda a carta de gràcia volia dir que el venedor tenia dret a la recompra.